

Strach z budoucnosti je v tomto období krize konkrétní a hmatatelný, zvláště v očích těch nejhudších. Stojíme před novou oblastí globální závislosti, ve které už neplatí staré pojetí polarizace mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi, ale všechny země bez rozdílu čelí novým i starým výzvám, které mohou mít dozvuk daleko za jejich hranicemi.

Salesiánské poslání bylo hned od svého počátku pojímáno ne jako „asistenční“, ale jako poslání, které spolupracuje na rozvoji lidského mostu k dialogu mezi kulturami a mezi náboženstvími.

Preventivní systém Dona Boska má velký sociální odkaz: chce spolupracovat s mnohými dalšími organizacemi na přetváření společnosti, na sdílení kritérií a životních vizí, na podpoře kultury druhých, na střízlivém životním stylu, na nezištném sdílení, na úsilí pro spravedlnost a důstojnost každé lidské bytosti.

K tomuto cíli musí Sdružení, jakým jsou salesiáni spolupracovníci, směřovat projekty a činnosti pro rozvoj chudých zemí, strategie schopné přetvářet veřejnou politiku a podporovat citlivost, informovanost a formaci.

Draží bratři a sestry, to je to, co od vás očekávám v tomto historickém okamžiku. Svěřuji Panně Marii Pomocnici a jejímu mateřskému vedení celé Sdružení, všechny jeho členy a každého zvlášť. Ať nás právě ona učí být spolupracovníky Boha v uskutečňování jeho úžasného plánu spásy, zvláště pro „chudou, opuštěnou a ohroženou mládež“.

V Římě, 8. listopadu 2012

Don Pascual Chávez V., SDB

Plán apoštolského života: cesta věrnosti charismatu Dona Boska

*Proslov hlavního představeného
na 4. světovém kongresu salesiánů spolupracovníků
(Přeložila Anežka Hesová)*

*Hospodine, ukaž mi svou cestu, budu žít podle tvé pravdy,
dej mi prosté srdce, abych se bál tvého jména. (Ž 86,11)*

Draží bratři a sestry,

po úvodních pozdravech na tomto důležitém shromáždění Sdružení salesiánů spolupracovníků je mi potěšením věnovat vám pár slov a popřát vám hned od začátku krásnou, silnou a plodnou zkušenost živého salesiánského ducha.

Rád bych začal krátkým komentářem úryvku ze Žalmu 86,11, protože se mi zdá být klíčem k interpretaci mé promluvy a vyjadřuje to, co mám na srdci a co vám chci sdělit. Už proto, že se jedná o text, který mám v oblíbě a který rád opakuji ráno i večer: «*Hospodine, ukaž mi svou cestu, budu žít podle tvé pravdy, dej mi prosté srdce, abych se bál tvého jména.*» (Ž 86,11). Žalmista prosí o to, aby kráčel po Božích cestách, to znamená „v pravdě“, dalo by se říci s plnou příslušností a věrností Smlouvě, kterou Bůh uzavřel s lidstvem. Cítí proto potřebu žádat o dar „prostého srdce“, čistého srdce, které spojuje v člověku to, co hlásá, a to, co žije. Jednota a nerozdělnost srdce je znakem věrnosti a úplné lásky. Je to proto, že Boží zákon je výrazem jeho lásky, jak se to nádherně zpívá v Žalmu 119, není nic lepšího než ho milovat, srdečně přijímat a proměňovat v život. Váš Plán apoštolského života není ničím jiným než tímto.

Úvod

Byl jsem požádán o to, abych prohloubil téma „*Plán apoštolského života: cesta věrnosti charismatu Dona Boska*“, a dělám to rád, zaprvé proto, že je to hlavním tématem vašeho Kongresu, jehož prvotním cílem je definitivní schválení vašeho základního dokumentu, ale také proto, že se nacházíme ve velmi zranitelném historickém období, poznamenaném hlubokou krizí – kulturní, společenskou, ekonomickou, politickou, vědecko-technologickou, mediální a náboženskou – která prostupuje lidstvo. Toto období je také spojeno s 50. výročím zahájení II. vatikánského koncilu, který byl pro církve opravdovými Letnicemi a dovedl ji k poznání sebe sama spíše jako tajemství než jako „dokonalé společnosti“, spíše jako služebnice než jako paní světa, spíše jako dobré samaritánky vnímavé k „radostem a nadějím, smutkům a obavám“ (GS 1) než jako instituce definované dogmaty, pravidly a normami, spíše jako společenství všech, kdo věří v Pána Ježíše s různými charismaty a úřady, než jako hierarchicky strukturované instituce, ve které někteří mají moc vyučovat, ovládat, posvěcovat a ostatní jsou jen jejími příjemci. A přesto se dnes tato církev v síle Ducha svatého

znovu musí zodpovídat světu, kterému je povolána sloužit a být pro něj „svátostí spásy“, „světlem lidí“. A právě v tomto kontextu byla svolána synoda o nové evangelizaci a byl vyhlášen Rok víry, v přesvědčení, že nejcennějším darem, který jsme povoláni dávat, je hlásání Boží lásky a radosti z jeho blízkosti, která dosáhla svého vrcholu ve vtělení Ježíše: On se pro nás narodil, zemřel a vstal z mrtvých, abychom měli život v plnosti.

V salesiánském prostředí se během těchto tří let připravujeme na 200. výročí narození našeho milovaného zakladatele a otce Dona Boska. A společně s celou salesiánskou rodinou se snažíme dojít k roku 2015 cestou hluboké duchovní a charismatické obnovy a pastorační konverze, aby salesiánské poslání uskutečňované různými skupinami a v různých prostředích, ve kterých žijeme a působíme, odpovídalo potřebám, touhám a právním dnešní mládeže.

To jsou, drazí přátelé, výzvy, možnosti a podněty, které nám Pán nabízí, aby osvitily tento náš Kongres, a abychom s poslušností Duchu svatému a s otevřeným srdcem odpovídali na to, co Pán od tohoto Sdružení očekává.

Spolupracovník v myslí Dona Boska

Než se dostaneme k jádru našeho tématu, cítím potřebu vám říct, kým byl Spolupracovník v myslí Dona Boska. To nám pomůže poznat jeho originální intuici jasně vyjádřenou v nádherné větě, kterou často opakoval: „Já potřebuji vždycky všechny!“¹.

Než Don Bosco označil své laické pomocníky za „salesiánské spolupracovníky“, dost se tomu vyhýbal a k tomuto označení došlo až po dlouhé sérii událostí.

Úvod k Pravidlům, která vyšla v roce 1876 ve městě Albenga, začínal těmito slovy: „Čtenářům. Jakmile se započalo dílo oratoř v roce 1876, několik zbožných a horlivých kněží a laiků přispěchalo na pomoc, aby obdělávali žej, která se již od počátku jevila hojná mezi ohroženou mládeží. Tito spolupracovníci byli vždy oporou svatého díla, které nám Boží Prozřetelnost dávala do rukou.“

Nejen spolupracovníci se sliby, ale celá síť spolupráce, podpory, sympatií, darů ..., velmi opečovávaná. Tahle geniální intuice Dona Boska je obnovena, posílena donem Ruou a jeho následovníky, kteří umožňují světové šíření salesiánského díla.

Poslední dobou se snažíme dát větší důraz na postavu spolupracovníka, ocenit tuto součást vize Dona Boska (představu „externího“ salesiána).

V Donu Boskovi se rodí myšlenka, která pochází z přeorganizování katolické církve a z obnovení křesťanského rozměru společnosti; myšlenka dobročinnosti pro salesiánské dílo; myšlenka katolického laického „dobrovolnictví“ v oblasti pastorační (učitelé náboženství, pastorační asistenti) nebo sociální (vychovatelé, asistenti, formátoři).

Činy a konference Dona Boska spojují identitu, různé formy a významy spolupráce. Jeho cílovou skupinou jsou spolupracovníci a dobrodinci, ale i další osoby, které se zapojují do různých typů apoštolátu (samostatně nebo v rámci církevních iniciativ). Hmotná podpora je důležitou součástí jeho činů i slov, se stále naléhavějšími výzvami.

Při slavné konferenci 1. června 1885 Don Bosco prohlásil: „Být salesiánským spolupracovníkem znamená aktivně podporovat dílo, jehož cílem je pomáhat svaté církvi

Svatý Jan Bosco je svatým vychovatelem, kterému se říká „Otec, Učitel a Přítel mládeže“. Pro celou Salesiánskou rodinu, a tedy i pro Sdružení salesiánů spolupracovníků, je výzva dnešní doby zaměřena především na prevenci, na prolomení začarovaného kruhu, ve kterém se neustále porušují základní práva a důstojnost lidské osoby, zvláště mladých.

Jako salesiáni chceme nabízet *významný přínos ve výchově mladých lidí* svou účastí a snahou, jak individuální tak společnou, pro lidský rozvoj. Chceme je vést k tomu, aby se stávali aktivními subjekty odpovědného světového občanství, aby podporovali kulturu lidských práv a aby byli schopni stát se součástí dědictví lidstva.

Příliš často je dnešní výchova výchovou k trhu, za účelem uchování *statusu quo (neměnného stavu)*, který pokračuje v hromadění bohatství do rukou malé skupiny lidí v několika privilegovaných zemích. Přitom jediná věc, která lidi sblížuje, je chudoba.

Jedno z největších dramát moderního světa je právě rozpor mezi výchovou a společností, propast mezi školou a občanstvím. Musíme proto podporovat lidskou výchovu, která povede ke kultuře spravedlnosti a solidarity. Položme si otázku: co dnes znamená vychovávat zodpovědné občany, kterým leží na srdci osud společnosti a lidstva?

V roce 2015 budeme slavít 200. výročí narození Dona Boska a jako Salesiánská rodina se připravujeme na tuto významnou chvíli tříletou cestou příprav. Cílem stanoveným pro rok 2013 je právě pedagogika Dona Boska, *návrat k Donu Boskovi vychovatelé*, abychom prohloubili historické chápání jeho výchovného stylu, jeho pedagogiky dobroty a jeho preventivního systému, jako výchovnou a duchovní výzvu, která se zakládá na „rozumnosti, laskavosti a náboženství“, a abychom znovu nacházeli její aktuálnost ve formaci „dobrých křesťanů a poctivých občanů“, což je výraz, který bychom do dnešního multikulturního kontextu mohli přeložit jako „formace pro druhé“.

V dnešním světě, který je zásadně odlišný od světa devatenáctého století, by bylo velkou sociologickou a také teologickou chybou pracovat pro lásku podle úzkoprýsých, místních a pragmatických kritérií a zapomínat přitom na širší rozměr dobra v národním a světovém měřítku. Omezovat lásku jen na almužnu a nezbytnou pomoc by znamenalo riskovat, že se dostaneme do „falešného samaritánství“.

Proto je třeba se hluboce zamyslet především na spekulativní úrovni. Tato úvaha se musí rozšířit na všechny oblasti týkající se lidského rozvoje, výchovy mládeže a lidových vrstev, a zároveň musí věnovat pozornost různým relevantním a kvalifikovaným filosoficko-antropologickým, teologickým, vědeckým, historickým a metodologickým aspektům. Potom se tato úvaha musí konkretizovat v operativní zkušenosti jednotlivců i komunit.

Budeme muset směřovat k opětovnému potvrzení „socio-politicko-vzdělávací volby“ Dona Boska. To neznamená podporovat ideologický aktivismus spojený s určitými stranickými volbami, ale formovat k sociální a politické citlivosti, která vede k investování vlastního života pro dobro společnosti, k prožívání života jako poslání s neustálým odkazem na lidské a křesťanské hodnoty.

Řečeno jinými slovy, zamyšlení se nad sociálním rozměrem výchovy by mělo podněcovat vytváření konkrétních forem sociální angažovanosti v širším smyslu a mezinárodní dobrovolná služba je toho bezpochyby velmi významným příkladem.

¹ MB I, 367

nice; často vychází z nesprávných předpokladů a zapomíná udržovat dialog o důležitých hodnotách, které tvoří základ lidské etiky; naopak se prezentuje jako určitý typ nového náboženství. A nakonec je tu výzva sociální komunikace. Na jednu stranu nám nabízí lepší přístup k informacím, lepší možnosti poznání, sdílení, nové formy solidarity a schopnost podporovat kulturu na světové úrovni, ale na druhou stranu podporuje hlubokou pozornost k pouhým individuálním potřebám, a tak jsme svědky oslabení a ztráty objektivních hodnot hlubokých lidských zkušeností, etika a politika se stávají jen jakýmsi představením a riskujeme, že se staneme obětí kultury pomíjivosti, ukvapenosti a prvních dojmů, bez vzpomínek a bez budoucnosti.³

Nechtěl bych představovat nějaký negativní obraz dnešního světa, ale nemůžeme žít a ignorovat přitom skutečnost, která nás obklopuje. Když Benedikt XVI. zahajoval Rok víry, prohlásil, že „v těchto desetiletích se rozšířila *duchovní poušť* ... Je to prázdnota, která se rozšířila. Ale právě po zkušenosti této pouště, právě v této prázdnotě můžeme znovu objevit radost z víry, její životní důležitost pro nás, muže a ženy... A v poušti je zapotřebí právě osob plných víry, které svým vlastním životem ukazují na cestu do zaslíbené země, a tak udržují v lidech naději.“⁴ Musíme se naučit vidět Boha ve všem a zároveň považovat všechny tyto výzvy za příležitosti. Tak se k nim chtěla stavět církev. Ta totiž chce odpovědět „novou evangelizací“, snahou o pozitivní odpovědi na největší potřeby člověka. Chce mu opravdu předávat radostnou zprávu, která naplní jeho život světlem, smyslem a nadějí. Odtud tedy pochází potřeba být velcí, radostní a přesvědčení věřící schopní předávat víru s jistotou, že jedině v Kristu může člověk dosáhnout plnosti života, trvalé plodnosti a štěstí, po kterém touží.

Hlásání víry slovem a životem nejde nikomu vnutit, ale uskutečňuje se v atmosféře svobody a nabídky, která otvírá prostor k propojování kultur, k dialogu mezi muži a ženami různých náboženských vyznání, k ekumenismu mezi křesťany, k inkulturaci tam, kde žijeme.

Historický plán pro tuto dobu

Jak tedy konkrétně dnes vidím salesiána spolupracovníka a salesiánku spolupracovnici?

- Jako osoby, které pracují pro dobro v oblasti politické, sociální a humanitární;
- s přednostní pozorností k chudým, vyloučeným, nemocným, opuštěným lidem, což vyžaduje otevřenost srdce;
 - s úsilím dát církvi vitalitu a uskutečňovat plány Sdružení na různých úrovních, s opravdovým postojem služby;
 - se silnou laickou spiritualitou, aby se tak stávali svatými vychovateli, kteří umí vést k evangelnímu životu a k účasti na svátostech.

Zkrátka, potřebujeme salesiány spolupracovníky, kteří v dnešních měnících se historických podmínkách lépe odpovídají na původní intuici našeho milovaného zakladatele a otce.

³ Viz dokument *Nová evangelizace pro šíření víry. Instrumentum Laboris*. Città del Vaticano, 2012, str. 51–52.

⁴ Benedikt XVI., Promluva při zahájení Roku víry, *OR*, pátek 12. října 2012, str. 12.

v těch nejnaléhavějších potřebách; to znamená podporovat dílo tolik doporučené Svatým otcem, které vychovává mladé k ctí, dílo, které má jako hlavní cíl vzdělávání mládeže stávající se dnes kořistí zlých, dílo, které vnáší do světa, do internátů, do ústavů, do nedělních oratoří, do rodin, jak říkám, vnáší tam lásku k náboženství, dobré zvyky, modlitby, svátosti a tak dále“².

9. května 1986 byla Svatým Stolicí schválena a následně 24. května vydána hlavním představeným donem Edigio Viganò nová Pravidla, která popisují osobu salesiánského spolupracovníka na prahu XXI. století, s odkazem na jeho identitu, ducha, poslání a na organizaci Sdružení.

„Spolupracovník je věřící katolík, který prožívá svou víru v sekulárním světě, inspirován apoštolským plánem Dona Boska: pracuje bratrským způsobem na společném díle mezi mládeží a lidovými vrstvami; cítí živé společenství s ostatními členy Salesiánské rodiny; usiluje o dobro církve a společnosti; způsobem, který odpovídá jeho postavení a jeho konkrétním možnostem.“

Autoři tohoto článku chtěli navázat na původní úmysl Dona Boska, podle kterého je spolupracovník pravým salesiánem ve světě, tedy křesťanem, laikem nebo knězem, který bez řeholních slibů uskutečňuje své povolání ke svatosti ve službě mládeži a lidovým vrstvám podle ducha Dona Boska. Identita spolupracovníka se tak představuje pomocí tří charakteristik: je to věřící katolík, je ve světě a je salesiánem.

Plán apoštolského života

Když se teď zaměříme více na naše téma, kterým je Plán apoštolského života (PAŽ), troufám si říci, že to především není nějaký plán, který jsme si sami vytvořili, jako bychom si sami naplánovali svou formu salesiánského apoštolátu, ale je to srdečné a vděčné přijetí Božího plánu spásy. Když ho vezmeme za svůj, když ho přijmeme srdečně, staneme se *spolupracovníky Boha* a společníci Ježíše ze školy Dona Boska.

Tento přístup není lhotejný, protože znamená přijmout jako živé Pravidlo samotnou osobu Ježíše a jeho evangelium. Jedině tak se Plán apoštolského života sdružení věrných laiků, tedy salesiánů spolupracovníků, stane salesiánskou interpretací evangelia, a jeho platnost bude zpečetěna Apoštolským stolicí, který prohlásí evangelní autentičnost textu, a tím ho tedy uzná za cestu ke svatosti těch, kdo ho přijmou a budou ho prožívat jako „Pravidla života“, protože vychází z lásky a vede k lásce. Je to kromě jiného cesta věrnosti Donu Boskovi, jeho charismatu a jeho poslání.

PAŽ má tři cíle: zajistit *identitu* Sdružení prostřednictvím dynamické věrnosti, která se stále vztahuje k intuici a originální motivaci Zakladatele, a zároveň se snaží být aktuální v měnících se podmínkách historie; posílit *jednotu* členů Sdružení v různorodosti jejich původu, věku, formace, citlivosti, řeči, kultury, ale spojených Láskou, Vírou, Nadějí, společným duchem a sdíleným plánem; a podporovat *vitalitu* s vědomím, že za každým povoláním je vždy nějaké poslání, ve jménu církve a ve prospěch člověka, poslání, pro které se osobní růst a rozvoj Sdružení stanou kritériem autentičnosti a zpětnou vazbou.

² *MB XVII*, 463

Antropologické, teologické, církevní a salesiánské bohatství PAŽ

Současný Plán apoštolského života není jen pouhým souborem pravidel, která jsou nutná k řízení života Sdružení. Musíme přiznat, že už předešlý text byl v pokoncilním stylu pečlivě sestaven tak, aby byl obohacen o antropologický rozměr, který ukazuje na důležitost každé jednotlivé osoby, jejích potřeb, její formace, jejího růstu až ke svatosti, a zároveň aby zdůrazňoval nepostradatelnou hodnotu skupiny (kterou bych raději nazýval „komunitou“) jako prostoru pro bratrství, život s Bohem a apoštolské úsilí. Už předešlý text byl také doplněn pokoncilní teologickou vizí, která ukazuje, že základem plánu apoštolského života je křestní víra a praxe křesťanského života jako výraz Otcovy lásky, která z nás skrze působení Ducha svatého činí děti a učedníky Pána Ježíše. Už předešlý PAŽ se navíc zajímal o zařazení Sdružení do církve, aby v ní, s ní a pro ni pracovalo a aby se předcházelo jakémukoli sektářskému nebo nezávislému pojetí. Abychom chápali, že naše společenství a naše poslání jsou účastí na společenství a poslání Boha a církve: „Jako si Otec zamiloval mne, tak jsem si já zamiloval vás,“ (J 15,9) „Jako Otec poslal mne, tak i já posílám vás.“ (J 20,21). A nakonec, už předešlý text byl silně protkaný duchem a spiritualitou Dona Boska, zaprvé proto, že Sdružení salesiánů spolupracovníků bylo přímo založeno Donem Boskem, a zadruhé proto, že vždy zaujímalo ústřední roli uvnitř Salesiánské rodiny, společně s ostatními skupinami, které Don Bosco přímo založil. Dnes jsou tyto prvky shrnuty a zdůrazněny v „Chartě identity Salesiánské rodiny,“ kterou je třeba znát a studovat společně s vaším zakládajícím dokumentem.

Nový Plán apoštolského života nemá jiný cíl než zachovat všechna bohatství, která nesmějí být ztracena, a zároveň lépe zaručit *laickou identitu* Sdružení, ve chvíli, kdy je stále jasněji uznáváno nepostradatelné povolání a poslání křesťana-laika. Troufám si říci, že toto je doba laiků, že právě oni hrají o budoucnost křesťanství, zvláště v jistých zeměpisných oblastech. Osobně po ničem netoužím tolik jako vidět laické skupiny – počínaje salesiány spolupracovníky – jak se formují a působí jako pravé hnutí, s velkým přesvědčením, zápalem a úsilím v sociální a politické sféře. A podle mého názoru jsme toho cíle dosáhli, alespoň co se týče tohoto dokumentu, který je plodem dlouhé práce mnoha lidí.

Neexistuje dokonalý text. To znamená, že všechny texty je možné stále zdokonalovat. Popravdě je nutno říci, že dokonalost se právě nachází v životě prožívaném ve světle PAŽ. Přesto je ale text, který máme, už velmi dobrý vzhledem k výše uvedeným cílům. Z tohoto pohledu je důležité přijmout jeho ducha a učinit z něj opravdový Plán života zakořeněného v evangeliu a v duchu Dona Boska, plán spolupráce na vytváření Božího království skrze svědectví, vlastní formaci a apoštolské úsilí.

Struktura společenského organismu

Jedno latinské přísloví říká „Ubi societas, ibi ius“. „Kde je společnost, tam musí být právo“, to znamená něco, co – ať už psané nebo ne – slouží jako zákoník a upravuje vztahy mezi členy, jejich práva a povinnosti, fungování společnosti a všechno, co vede k pokojnému, klidnému a plodnému spoluzití. V případě Sdružení salesiánů

spolupracovníků si Don Bosco už od začátku přál, aby mělo svá pravidla, která usnadňují jeho fungování a která jsou zárukou poslání, které je mu svěřeno.

To, co bylo místním Sdružením ve službách turínského oratoře, se rozvinulo a stále se rozvíjí, přijímá nové členy na různých místech světa, a to vede k tomu, že má Sdružení stále více organickou strukturu koordinace na různých úrovních:

- Světová úroveň: má dvojí funkci – animovat a řídit, přitom podporuje identitu, vitalitu a účinnost Sdružení v různorodosti kontextů, ve kterých jeho členové žijí a uskutečňují své poslání.
- Provinciální úroveň: má na starosti péči o různé místní skupiny, zajišťuje dobrou propojenost, kvalitní formaci a konkrétnost díla v různých oblastech působení.
- Místní úroveň: je prostorem, kde se uskutečňuje život jednotlivých členů Sdružení, kteří se sdružují, doprovází se ve svém lidském, duchovním a salesiánském růstu prostřednictvím práce na integraci, formaci a aktivitě.

Profil salesiána spolupracovníka

Plán apoštolského života definuje salesiána spolupracovníka popisem vhodným pro jeho povolání a poslání. Tato definice je plodem procesu identifikace, který postupně dává identitu a tón každému členovi Sdružení. Charakteristickými rysy jsou:

- Osoba plná lidskosti, typického prvku optimistického humanismu sv. Františka Saleského, která má pozitivní pohled na sebe samého, na realitu, na církev, na svět, protože se učí vidět Boha ve všech věcech a vidět všechny věci Božíma očima.
- Pokřtěný člověk s nesmírnou láskou k církvi, kterou prožívá v radosti, vděčnosti a odpovědnosti Božího dítěte, Ježíšova učedníka žijícího v současném světě s jasnou identitou a praxí křesťanského života.
- Salesián ve světě podle původní intuice Dona Boska, který ho chtěl jako nadšeného spolupracovníka Boha ve velkých úkolech salesiánského poslání: rodina, mládí, výchova, preventivní systém, sociální a politická práce.

Současné – kulturní – společenské – ekonomické – náboženské – vědecké – mediální prostředí

Tak tedy, tento svět, který Bůh tak miloval, že poslal svého Syna, aby každý, kdo v Něho věří, měl život věčný (viz J 3,16), tento svět prochází jedním z nejvíc vzrušujících a nejvíc vyzývajících období historie. A právě v tomto světě jsme povoláni žít náš život, svědčit naši víru a spolupracovat v salesiánském duchu na budování Civilizace Lásky.

Ekonomický svět zkoušený dnes nevídanou krizí je příčinou stěhování, všemožných napětí a různých forem násilí a stále zřetelnější propasti mezi bohatými a chudými. Světový politický systém je zkoušen přítomností nových hráčů, kterými jsou například islámský svět nebo rostoucí síla velkých asijských států. Vědecký a technologický výzkum, navzdory svým přínosům, zřejmě nezná své limity ani morální hra-